

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баева К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татиков Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Бырдин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

жемқорлықтың қаншалықты зиян әкелетінін және осы зиян экономикаға әсер ету арқасында барлық халықтың жалақысының өспеуіне және қанша пайызға әсер еткенін немесе әсер етуін алдын алмағанда қаншалықты нашар болатынын түсіндіргенде халық осы жемқор азаматтар мен оның туыстарына шынайы қысым түсіре бастайды. Келесі қадам қоғамдағы адамдардың жемқорларды оңай ұстауға көмектесе түсетінін байқаймыз. Енді Сингапурлық жүйенің негізін алып осы жемқор азаматтарға не жетпегенін анықтауға тырысып негізгі осы әрекетке әкелген мәселелерді түбімен жоюға тырысамыз.

Кез-келген ақылды қылмыскерлер өзіне адамдарды тәуелді ету үшін адамдардың әлсіз қырын пайдаланады, осындай әлсіз қырлары ортақ адамдарды анықтап кез-келген қылмыстың алдын алуға болатынын білеміз және осы жолды да осында қолданамыз.

Қортындылай келе әлемде жемқорлық мүлдем жоқ мемлекетті таба алаймыз. Сондықтан біз осы жолмен Қазақстандық жемқорлық рейтингін төмендете аламыз, ең жиі болатын жемқорлық көздеріне төтеп бере аламыз, бірақ біз ең сирек әрі үлкен көлемдегі жемқорлықтарды біртіндеп азайтатынымыз сөзсіз.

Қолданылған әдебиеттер:

1 Қазақстанская политологическая энциклопедия. Алматы, 1998. С.

2 Госслужащие Ирака будут учиться в Казахстане борьбе с коррупцией

3<http://kant.kg/2018-03-06/gossluzhashhie-iraka-budut-uchitsya-v-kazahstane-borbe-s-korrupsiy/>

4 Коррупция в Республике Казахстан и методы борьбы.
<https://www.zakon.kz/4940522-korrupsiya-v-respublike-kazahstan-i.html>

5 Изменение идей в обществе: Окно Овертона

<http://xn----8sb3abqx8a.xn--p1ai/okno-overtona/>

ӘОЖ 342.518

ЗАҢ ШЫҒАРУ ЖӘНЕ АТҚАРУШЫ БИЛІК ОРГАНДАРЫНЫҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Сәулен Нұржан

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Біртұтас мемлекетте басқаруды ұйымдастыру орталықтылық және орталықсыздықты бастаулардың оңтайлы үйлесімі негізінде құрылады. Осыған байланысты мәслихаттардың мемлекеттік биліктің орталық органдарымен, ең алдымен Парламентпен қарым-қатынасы үлкен қызығушылық тудырады. Парламент пен мәслихаттар тиісінше халық өкілдігінің жоғары және жергілікті органдары болып табылады. Парламенттің төменгі палатасы (Мәжіліс) мәслихаттар сияқты жалпыға бірдей және тікелей дауыс беру негізінде құрылады. Таңдаулылықтан басқа, оларды басқа да бірқатар жалпы белгілер жақындастырады: олардың қызметін нақты өкілеттік мерзімімен шектеу; бүкіл халықтың (әкімшілік-аумақтық бірліктердің халқы) мүдделерін білдіру және басым қорғау; алқалылық; депутаттардың еркін мандаты; ұйымдық өкілеттіктері бар қосалқы жұмыс органдары мен басшы лауазымды тұлғалардың болуы; қызметтің жалпы ұйымдастырушылық нысандары (сессия, парламенттік (жария) тыңдау); бюджетті бекіту құқығы және т. б. Конституция Парламент Сенатын қалыптастыруға жергілікті өкілді органдардың қатысуын бекітеді. Оның депутаттары әрбір облыстан, республикалық маңызы бар қаладан және Астанадан тиісінше облыстың, республикалық маңызы бар қаланың және Астананың барлық өкілді органдары депутаттарының бірлескен отырысында сайланады. Осылайша, барлық деңгейдегі мәслихат депутаттары Парламент сенаторларын сайлау бойынша таңдаушылар алқасын білдіреді, Сенат депутаттарын (Президент тағайындаған жеті депутатты қоспағанда) сайлаудың

осындай қағидаты осы Палата аумақтар мүдделерінің білдірушісі болып табылады деп болжайды [1]. Айтпақшы, бұл дәстүрлі рөл болып табылады.

Қазақстан сияқты ірі біртұтас мемлекет үшін аумақтық бірліктердің жалпы мемлекеттік заңдарды құруға қатысуы жанама түрде де, табиғи де өзекті болып табылады. Дегенмен, заң шығарушы билік органындағы аумақтық бірліктердің өкілі ретіндегі Сенаттың рөлін Парламент туралы заңнамада көрсету қажет болар еді. Әйтпесе, оны аумақтық принцип бойынша қалыптастыру мәні жоғалады. Заң шығару процесінде әртүрлі әлеуметтік мүдделерді заңда көрсетілген біртұтас жалпы мемлекеттік ерік болып қайта құру жүреді. Заң шығарушы үшін бір жағынан - ведомстволық және өңірлік (жергілікті), ал екінші жағынан - қоғам мүшелерінің жалпы мемлекеттік немесе ортақ мүдделерін бөліп алу маңызды. Оның түрін, мазмұнын, құрылымын, ерекше мүдделерін анықтау, оларға жалпыға ортақ мүдде беру - заңнамалық жұмыстың маңызды міндеті. Парламенттің заң шығару қызметінде аумақтардың мүдделерін есепке алу туралы Сенатта Өңірлік даму және жергілікті өзін-өзі басқару мәселелері жөніндегі тұрақты комитет екендігі куәландырады. Тіпті Үкімет үлкен материалдық, кадрлық, қаржы ресурстарына ие бола отырып, көбінесе заң жобаларына "шикізат" енгізеді. Заң жобаларын енгізу құқығы Парламент депутаттарына берілді. Бірақ тәжірибе көрсеткендей, бұл құқықты өте сирек пайдаланады. Сондықтан, облыстық мәслихаттардың заң жобаларын осы облыстан сайланған Мәжіліс және Сенат депутаттары арқылы қолдай отырып, заң шығару процесіне белсенді қатысуға барлық мүмкіндігі бар. Жоғары сапалы дайындық және жобалардың тиісті өңірлерінің қажеттіліктері, талпыныстары мен қажеттіліктерін қанағаттандыру жағдайында парламентарий бұл бастаманы жүзеге асырудан бас тартуы екіталай. Осылайша, бар мүмкіндіктерді барынша тиімді пайдалану қажет. Сонымен бірге, 2001 жылғы 23 қаңтарда қабылданған "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" заңда облыстық мәслихаттардың аталған құқығын белгілеу қажет [2]. Жергілікті депутаттардың көпшілігі өз өкілеттігін кәсіби негізде жүзеге асырмайды. Оларға әрдайым депутаттық жұмыстың мәні мен тәжірибесі жетіспейді. Жергілікті проблемаларға сүйеніп және өз жұмысында құқықтық реттеудегі кемшіліктер мен проблемаларды сезіне отырып, олар осы проблемаларды орталықтың шешуіне құлшынып отыр. Мысалы: үкімет әзірлеген жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы заң жобасы жергілікті өкілді органдарда жаппай талқылаудан өтті. Парламенттің облыстық атқарушы органдармен байланысы тұрақты болуға тиіс.

Мұндай сапада жалпы мемлекеттік еркін қалыптастыру процестеріне нақты қатысатын өңірлік өкілді органдардың да, басқаруды одан әрі орталықсыздандыру да облыстық және қосалқы органдардың рөлі баға жетпес болады. Республика Конституциясы мен заңдарын бірнеше рет бұзуды Президент жарлықтарымен, оның ішінде заң күші бар жарлықтарымен және Үкімет қаулыларымен толықтыру қажет. Қазір Парламенттің заң шығару функциясы шектелген және бірқатар мәселелерді нормативтік реттеу Президент пен Үкіметтің құқықтық актілерімен жүзеге асырылады. Конституцияда көзделген жағдайларда Президент заң шығарушының құқықтарына ие: заңды күші бар заңдар мен жарлықтар шығаруға, олардың заңды күші республикалық референдумда Парламент қабылдаған заңдарға тең. Жоғарыда аталған заңның 23-бабының 2-тармағы 5-баптың 7-тармағына қайшы келеді. 23-бап әкімшілік-аумақтық бірлікті қайта ұйымдастыру және тарату кезінде мәслихаттың өкілеттіктерін мерзімінен бұрын тоқтатуға жатады. Осылайша, әкімшілік-аумақтық бірліктің таратылуы тиісті мәслихаттың таратылуына әкеп соғады. Бірақ әкімшілік-аумақтық бірлікті қайта құру (қосылу, біріктіру, қайта құру, бөлу, бөлу) жағдайында мәслихат депутаттары өздерінің өкілеттіктерін сақтап қалады және жаңадан сайланған мәслихат сессиясының алдында сайлаушылардың көпшілігін қамтитын қайта ұйымдастырылған мәслихаттардың депутаттары болып табылады.

Алайда, мұндай «механизм» ресми жоспарларға, бағдарламаларға, бюджеттерге мәслихаттардың мақұлдауына формальдылықты төмендетуі мүмкін және соның нәтижесінде олардың өңірлердің әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешуге әсерін одан әрі азайтуы

мүмкін деген қорқыныш бар. Бұдан бұрын 23-бапта Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының ұсынысы бойынша мәслихаттың өкілеттігі мерзімінен бұрын тоқтатылғандығын регламенттеген болатын: 1) сот тәртібімен заңсыз деп танылған шешімдерді қабылдау кезінде көрініс тапқан Конституцияның, Қазақстан Республикасының заңнамасын қайталап (екі немесе одан да көп) бұзу; 2) жаңадан сайланған мәслихат, егер бірінші сессияны ашқаннан кейін отыз күннің өз құрылымын айқындамаса және тиісті органдар құрмаса; 3) тиісті әкімшілік-аумақтық бірлікті қайта ұйымдастыру немесе тарату; 4) мәслихат депутаттардың жалпы санының кемінде үштен екісі жасырын дауыс беру арқылы өзін-өзі тарату туралы шешім қабылдайды; 5) жергілікті бюджетті, жоспарды, аумақтың экономикалық және әлеуметтік даму бағдарламаларын қосарланған деп тану арқылы әкімшілікпен келіспейтін келіспеушіліктер; 6) әкіммен әкімшілік-аумақтық бірліктің басқару схемасын қосарланған деп тану арқылы туындаған шешілмеген келіспеушіліктер.

Бұл мәселеде әкімдер мен әкімдіктермен түбегейлі келіспеушіліктер өкілді мекемелерді тарату қаупіне ұшырайды. Бұл жағдайларда Бас прокурордың ұсынысы да елеусіз көрінеді. Оның билігі заңдардың нақты және біркелкі қолданылуын жоғары қадағалауды қамтиды, бірақ жергілікті билік органдары арасындағы айырмашылықты қадағаламайды. Егер Бас прокурор Парламент Сенатына тиісті өтініштерді табыс етуге құқылы болса, аталған мәселені Парламент Сенатына жергілікті өкілді органдардың актілерінің Конституцияға сәйкестігі туралы қорытынды беруге құқығы бар Конституциялық Кеңестің қорытындысы болған жағдайда ғана ұсынуға тиіс.

Бұл өкілеттік Кеңестің Конституцияның үстемдігін қамтамасыз ету [3]. сияқты негізгі функциясының шеңберіне толығымен сәйкес келеді. 2019 жылғы 11 сәуірде Қазақстан Республикасының " Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Қазіргі уақытта аталған Заң "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" деп аталады, ал 23-бап былайша айтылады:1) «Мәслихаттың өкілеттігі Қазақстан Республикасының Конституциясында белгіленген оның өкілеттік мерзімі өткеннен кейін тоқтатылады.; 2) Мәслихаттың өкілеттігін мерзімінен бұрын Қазақстан Республикасының Президенті Қазақстан Республикасының Премьер-Министрімен және Қазақстан Республикасы Парламенті Палаталарының Төрағаларымен консультациялардан кейін, сондай-ақ мәслихат өзін-өзі тарату туралы шешім қабылдаған жағдайда тоқтатады». 24-бапқа да өзгерістер енгізілді. Егер бұрын мәслихат өз депутаттарының жалпы санының үштен екісінің даусымен әкімге сенімсіздік білдіруге және оны қызметінен босату туралы мәселені тиісінше Қазақстан Республикасы Президентінің не жоғары тұрған әкімнің алдына қоюға құқылы болса, қазіргі уақытта мәслихат депутаттарының жалпы санының кемінде бестен бірінің бастамасы бойынша әкімге сенімсіздік білдіру туралы мәселе қойылуы мүмкін. Бұл жағдайда мәслихат өз депутаттарының жалпы санының көпшілік даусымен әкімге сенімсіздік білдіруге және тиісінше Қазақстан Республикасы Президентінің не жоғары тұрған әкімнің алдына оны қызметтен босату туралы мәселе қоюға құқылы. Әкім ұсынған аумақты дамыту жоспарларының, экономикалық және әлеуметтік бағдарламаларының орындалуы, жергілікті бюджеттің атқарылуы туралы есептерді мәслихаттың екі рет бекітпеуі әкімге сенімсіздік білдіру туралы мәслихаттың мәселе қарауы үшін негіз болып табылады. Осылайша, заң шығарушы мәслихатқа жергілікті атқарушы органдарға қатысты үлкен өкілеттіктер мен тәуелсіздікке ие болды. Соңғы өзгерістер мен толықтыруларға байланысты жергілікті өзін-өзі басқаруды жергілікті қоғамдастық мүшелері тікелей, сондай-ақ мәслихаттар және басқа да жергілікті өзін-өзі басқару органдары арқылы жүзеге асырады. Облыс, аудан, қала, Қаладағы аудан, ауылдық (селолық) округ, ауылдық (селолық) округтің құрамына кірмейтін кент пен ауыл (село) әкімі Мемлекеттік басқару функцияларымен қатар жергілікті өзін-өзі басқару органдарының функцияларын жүзеге асырады. Жергілікті өзін-өзі басқару облыс, аудан, қала, Қаладағы аудан, ауылдық (селолық) округ, ауылдық (селолық) округтің құрамына кірмейтін кент пен ауыл (село) шегінде жеке жүзеге асырылады. Заң шығарушы және атқарушы билік органдарының өзара іс-қимылы мемлекеттің оңтайлы

жұмыс істеуінің, оның өз мақсаттарына табысты қол жеткізуінің қажетті шарты болып табылады. Конституцияда бекітілген құқықтың үстемдігі қағидатын, мемлекеттік биліктің заң шығарушы және атқарушы органдарының өзара қарым-қатынастарын негізге ала отырып, құқықпен, ал олардың өзара іс-қимылының оңтайлы нысандарын қамтамасыз ететін тетік заңмен нақты регламенттелуге тиіс. Мемлекеттік биліктің заң шығарушы және атқарушы органдарының өзара қарым-қатынасында осы органдардың құзырет салаларын ажыратудың айқындығы, олардың өкілеттіктерін құқықтық регламенттеудің дәлдігі мен толықтығы маңызды мәнге ие. Қазақстан Республикасының заңнамасында заңнамалық және атқарушы билік органдары арасындағы өкілеттіктердің аражігін ажыратуға, олардың арасындағы жанжалдардың алдын алуға, сондай-ақ туындайтын келіспеушіліктер мен дауларды реттеу тетігіне қатысты елеулі олқылықтар бар [4]. Мұндай жанжалдардың алдын алу немесе, кем дегенде, олардың күрт шиеленісуіне жол бермеу-арнайы заңнаманы қабылдау жолымен ғана шешілуі мүмкін өзекті міндет. Мемлекеттік биліктің заң шығарушы және атқарушы органдары арасында туындайтын қатынастардың елеулі тараптары, олардың сипаты мен бағыттылығы едәуір дәрежеде мынадай қағидаттармен айқындалады: жүзеге асыру процесінде заң шығарушы және атқарушы органдардың тең құқылығы; жалпы мемлекеттік мүдделерді есепке алу; Ел мүдделерінің бірлігін ескере отырып, мемлекеттік билік органдарының келісілген қызметі; басқа мемлекеттік органның құзыретіне нұқсан келтіретін іс-әрекеттерден бас тарту; олардың арасындағы жанжалдарға және қайшылықтарға жол бермеу.

Ұсынылып отырған қағидаттарды заңнамада бекіту мемлекеттік билік органдары арасында қалыптасқан қатынастарды реттеуге және тұрақтандыруға мүмкіндік береді. Мемлекеттік биліктің заң шығарушы және атқарушы органдары арасында туындайтын келіспеушіліктерді болдырмау және дауларды шешу мақсаттары негізгі мазмұны осындай келіспеушіліктердің туындау себептерін дер кезінде анықтау және бекіту, олардың дамуына жол бермеу, келіспеушіліктер мен коллизияларды еңсеру және шешу болып табылатын арнайы заң процедуралары болуға тиіс. Ұсынылып отырған процедуралар – келісу, ақпарат алмасу, келіссөз процесі, белгілі бір іс – әрекеттер жасауға тыйым салу, дауларды шешудің сот тәртібін пайдалану, даудың нақты құқықтық біліктілігін беруге және болашақта жанжалдарды шешу және болдырмау жөніндегі шаралар жүйесін ұсынуға мүмкіндік береді. Өз жиынтығында бұл рәсімдер мемлекеттік билік органдары арасындағы оңтайлы өзара қарым-қатынасты қамтамасыз етуге тиіс режимді құруға ықпал етеді..

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1.Бердалиев К.Б. «Проблемы регионального управления в Казахстане»//Вестник ПГУ, 2016. - № 1. С.41-47.
- 2.Қазақстан Республикасының Конституциясы. 30.08.1995ж.
- 3.Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы ҚР Заңы, 23.01.2001ж.
- 4.Айтказинов Е.Б. Конституционно-правовые основы системы региональных представительных и исполнительных органов власти Республики Казахстан: дис. док. юрид. наук. – М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 2010. – 200 с.